UPPSALA KOMMUN **SAMMANTRÄDESPROTOKOLL**

Sammanträdesdatum 2014-09-24

Plats och tid:	KPR – Kommunala pensionärsrådet Mötesrum: Stora salen, Storgatan 11 2014-09-24 kl. 12.00–14.30
Ordinarie ledamöter:	*Förtroendevalda* Ebba Busch Thor (KD), kommunstyrelsen, ordförande Mats Hansén (M), äldrenämnden, Caroline Andersson (S), äldrenämnden Dick Jansson, (S), kulturnämnden Ali Akis (V), idrotts- och fritidsnämnden Lena Lundqvist (FP), gatu- och samhällsmiljönämnden *För UPS (Uppsala pensionärsföreningars samarbetsråd):* Jan Ask, vice ordförande Roland Edwardsson Sven-Olov Larsson Ewon Enqvist
Ersättare:	*För UPS*: Majvor Fredin Carin Unebrand Mats Hallor
Adjungerad:	Karin Udenius, äldreombudsman
Övriga deltagare:	*Tjänstemän:* Tomas Odin, t.f. direktör HVK Carina Kumlin, avdelningschef HVK Magnus Johannesson, stabschef HVK Daniel Karlsson, sekreterare HVK Maria Ahrgren, kvalitetsutvecklare KLK § 69-70 Thomas Österberg, tillgänglighetssamordnare HVK § 71
Utses att justera:	Sven-Olov Larsson *Paragraf:* 64-79

Sekreterare: .....
Daniel Karlsson

Ordförande: .....
Ebba Busch Thor

Justerande: .....
Sven-Olov Larsson

§ 64
Val av justerare och fastställande av justeringstid
Sven-Olov Larsson utses att jämte ordföranden justera protokollet. Justeringstid bestäms till tisdag 14 oktober kl. 13.45 i receptionen, plan 4, Stationsgatan 12.

§ 65
Fastställande av föredragningslistan
Föredragningslistan godkänns enligt utsänt förslag med följande tillägg under övriga frågor:

- Maten för pensionärerna i skolorna
- Utredning trygghetsboende

§ 66
Genomgång av föregående protokoll
Föregående protokoll gås igenom och godkänns.

§ 67
Rapport från nämnder
Kommunstyrelsen:
Ebba Busch Thor informerar:
Kommunstyrelsen har fått en dragning om den spårvägsutredning som har initierats av kommunen. Utredningens slutsatser är att anläggning av spårväg i Uppsala beräknas kosta ca 300-400 miljoner kr per kilometer. Den slutgiltiga spårvägsutredningen presenteras i vår.

Första dialogmötet om den lokala överenskommelsen kommer preliminärt att äga rum den 5 december.

Äldrenämnden:
Nämndens kompetensförsörjningsplan kommer idag att tas av nämnden. Som ett led i att utveckla nämndens kvalitetsarbete kommer även ett branschråd bestående av representanter för bl.a. utförare och nämnd att inrättas.

Kulturnämnden:
Kulturmiljöprogrammet har gått ut på remiss och ingår som en del av underlaget till översiktsplanen. Kulturnämnden har nyligen tagit en preliminär budget för 2015. Under 2014 uppmärksammar även nämnden att Uppsala firar 200 år av fred.

Idrotts- och fritidsnämnden:
Ebba Busch Thor framhåller vikten av att parkbänkar prioriteras i det offentliga rummet.

Caroline Andersson tillägger att man bör diskutera möjligheter att inventera bänkar i samråd med medborgarna.

UPS konstaterar även att det finns brist på vintervänliga bänkar och bänkar utmed ån.

Gatu- och samhällsmiljönämnden:
Lena Lundqvist hälsas välkommen till KPR. Lena är ny ledamot i gatu- och samhällsmiljönämnden och kommer därför att först på nästa sammanträde ge en rapport från nämnden.

§ 68
Information rehabteam

Carina Kumlin informerar:
HVK har planerat för nytt sätt att arbeta med rehabteam. Beslut är nu fattat av nämnden och teamet startar sin verksamhet den 1 november. Christina Erlandsson är rekryterad som chef för teamet. Syftet med teamet är att fungera som kompletterande och ökat stöd för personer som återkommer från sjukhus eller korttidsplats.
(För mer information i frågan hänvisas till bilaga 1. Information rehabteam)

UPS framhåller att man ställer sig positivt till rehabteamet och undrar hur Regionförbundet involveras i detta arbete. UPS undrar också hur man beräknat verksamhetens initiala omfattning eftersom man när man startar upp teamet kommer att ha full personalstyrka men inte fullt rehabiliteringsbehov.

Carina Kumlin svarar att man har haft kontakt med Regionförbundet och att denna kontakt kommer att fortsätta under arbetets gång.

När det gäller verksamhetens omfattning beräknas denna vara uppe i full omfattning efter 3-6 veckor. Vid starten har verksamheten beräknats vara i behov av 20 personer. Verksamheten kommer sedan att följas för att se om personalen räcker.

§ 69
Kvalitetsredovisning äldrenämnden

Maria Ahrgren informerar:
Kontoret arbetar just nu på nästa kvalitetsredovisning för tertial 2. Kvalitetsredovisningen mäter nöjdheten bland Uppsalas brukare. I denna kan man bl. a se att nöjdheten ligger under riksgenomsnittet på flera indikatorer som är kopplade till nämndens värdighetsgarantier.

UPS undrar vad som nämnden och kontoret avser att göra åt de brister som framkommer i redovisningen och när man räknar med att insatser kan få effekt.

Maria Ahrgren svarar att kvalitetsredovisningarna har som syfte att äldrenämnden ska få en löpande bild över läget. Kvalitetsredovisningen görs i samband med tertial och de brister som uppmärksammas kan åtgärdas på längre sikt.

Ebba Busch Thor tillägger att kontoret upprätthåller ett kontinuerligt och omfattande kvalitetsarbete. Kvalitetsredovisningen är ett sätt att följa ett antal nyckeltal över tid på ett effektivt sätt istället för att göra egna brukarundersökningar.

§ 70
Kompetensförsörjningsplan

UPS framhåller att största skälet till den låga statusen i vård- och omsorgssektorn framför allt är den tunga arbetsmiljön. Åtgärder behöver sättas in omgående mot detta.

UPS undrar även vad som händer med rätten till heltid inom NHO och om NHO själva har rätt att införa detta.

UPS tillägger att man behöver sätta fokus på frågan om innovationer och välfärdsteknik där det finns mycket att göra.

Maria Ahrgren svarar att NHO har samma relation till utförarna som ÄLN och att anställda av Vård & bildning faller in under kommunstyrelsens rätt till heltid. När det gäller innovationer drivs ett gediget arbete under projektet Innobe/Innolife. Frågan om innovationer kommer också att ingå i det framtida branschrådet.

§ 71
Tillgänglighetsinventering

Thomas Österberg informerar:
Kontoret skriver just nu ihop en ansökan tillsammans med Uppsalahem som medsökande. Inventeringen omfattar 1800 av Uppsalahems lägenheter i Eriksberg och genomförs under 2015. Tanken är att hitta en modell som kan överföras till andra områden. En förhoppning med inventeringen är också att det ska underlätta för företaget, i detta fall Uppsalahem, att kommunicera på ett bättre sätt med kunderna. En fortlöpande dialog om inventeringen kommer att ske i rådet. Arbetet med inventeringen är också ett delprojekt inom kommunens kvarboendeprojekt.

UPS undrar om man i inventeringen också har tänkt på äldres upplevelse av trygghet, ex. i form av snöröjning och borttagning av grus som måste skötas bra så att folk inte stannar inne.
Den yttre miljö och belysningen är också viktig och man borde göra en inventering utifrån de statistiska data man har där det framgår var tillgänglighetsproblemen är som störst. UPS tillägger att kommunen äger trygghetsboenden och undrar varför dessa inte ingår i ansökan.

Thomas Österberg svarar att upplevelser av trygghet är särskilt viktigt för äldre som i många fall har särskilda behov. Just tillgänglighetsinventeringen handlar dock om fysisk tillgänglighet, inte upplevelser. Anledningen till att man inte inkluderat kommunens trygghetsboenden i inventeringen har sin förklaring att man ville ha ett sammanhållet begränsat område för delprojektet. Man har också sett att det är lättare att få bidrag beviljat för tydligt definierade bostadsområden.

Caroline Andersson undrar hur bostadsanpassningsbidrag kan användas för att göra större investeringar och anpassningar i ex. hissar i flerbostadshus och hur kommunen kan styra resurser för att uppnå god tillgänglighet.

Thomas Österberg svarar att mycket händer inom regelverket för bostadsanpassningsbidrag. Just nu pågår en nationell utredning om hur regelverket kan förändras. I exempelvis Luleå har försök

§ 76
Ändring av sammanträdestid för nästkommande KPR
Ebba Busch Thor informerar:
Nästa KPR-möte äger rum den 19 november kl. 18–20.30.

§ 77
Mat i skolorna
UPS framhåller att vissa skolor i kommunen erbjuder seniorer att äta lunch och undrar om HVK arbetat vidare med detta.

Tomas Odin svarar att man på HVK arbetar med frågan i enlighet med beslut i nämnden. HVK återkommer med besked till UPS om var man ligger i tidsplaneringen i frågan.

§ 78
Utredning trygghetsboende
UPS framhåller att utredningen är lite luddig och att man skulle vilja ha detta tydliggjort.

Ebba Busch Thor svarar att en översyn just nu görs i frågan.

§ 79
Sammanträdet avslutas
Ordförande Ebba Busch Thor avslutar dagens sammanträde i Kommunala pensionärsrådet.

gjorts med generella bostadsanpassningsbidrag, något som skulle kunna innebära stora samhällsekonomiska vinster

(För mer information hänvisas till bilaga 2. "Tillgänglighetsinventering flerbostadshus" samt bilaga 3. "Bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare – en försöksverksamhet i Luleå").

§ 72
Konferens om äldres utsatthet för brott
Ebba Busch Thor informerar kort om den kommande konferensen om äldres utsatthet för brott. Kostnader för att delta i konferensen får lyftas i respektive KPR-ledamots nämnd.

§ 73
Samverkansavtal mellan UPS och kommunstyrelsen
UPS informerar:
Samarbetsavtalet mellan UPS och kommunstyrelsen undertecknades 2003 och UPS anser att avtalet i flera delar inte stämmer överens med den samverkan som sker idag. Samverkansavtalet bör därför ses över och göras mer modernt. Enligt föreskrifter ska kallelse skickas ut två veckor i förväg. UPS framhåller att man fått handlingarna till dagens möte endast per mejl och att alla ledamöter inte har möjlighet att skriva ut dessa. UPS vill därför att stora handlingar skickas ut i brevform.

Ebba Busch Thor svarar att UPS bör skriva i frågan till KPR:s ordförande och kanslichef Per Davidsson. Utifrån detta kan man sedan ha en dialog om hur ett uppdaterat samverkansavtal bäst kan utformas.

§ 74
E-post Storgatan 11
UPS framhåller att man tidigare ställt krav på att det skulle dras in ett externt nätverk till Storgatan 11 men att detta inte har gjorts. Skälet till att inget externt nätverk dragits in är kostnadsskäl. Teknik & service får heller inte hjälpa UPS utan beställning från kommunal instans. Träffpunktens och UPS bredbandsuppkoppling går via kommunens nät och UPS har under den senaste tiden köpt nya datorer vars mejlprogram inte kan kommunicera med kommunens e-postserver.

Ebba Busch Thor svarar att UPS bör lämna skrivelse i frågan till HVK för besvarande.

§ 75
Nominering av ledamöter och ersättare i KPR
UPS undrar när och hur nominering och val av ledamöter sker.

Ebba Busch Thor svarar att UPS kan nominera sina ledamöter när man vill.
Inga förändringar i hur ledamöterna i KPR tillsätts är planerade. I och med valet kommer dock de den politiska representationen i rådet att förändras. Nya politiker utses så fort de är på plats.

Rehabteam Uppsala

Christina Erlandsson, Liselotte Engqvist

Rehab-team Uppsala – (Hemtagningsteam)

Äldrenämndens beslut 2014-04-23

Syftet:

- Återta styrningen av den tidiga rehabiliteringen direkt från sjukhuset
- Öka den enskildes trygghet, oberoende och delaktighet
- Skapa en tydlig överföring till mottagnade utförare
- Minska hemtjänstkostnader
- Minska behov av korttidsvård

Rehab-team Uppsala

Organiseras tillsammans med vårdplaneringsteamet och Dagrehab övergår till Rehab-teamet

Konkurresneutralt i förhållande till utförare av korttidsvård och hemvård

Urval:

– utskrivningsklara personer som vårdplaneras vid Akademiska sjukhuset eller vid Svartbäcksgården

Rehab-team Uppsala

Arbetssätt

– deltar vid vårdplaneringstillfället

– följer den enskildes rehabilitering, 3 – 6 veckor, i egna hemmet

– samverka och tydligt överföra till mottagande utförare

– sakkunnighetsutlåtande/ADL-bedömning blir underlag till biståndsbeslut

Start – november 2014

Tidplan

- I april fick Sektionen för intern support uppdraget av nämnden att starta upp Rehabteam Uppsala
- Arbetsgrupp tillsattes och rekryteringsprocess påbörjades och var klar 4 juli
- 14 nya medarbetare samt chef
- Dagrehab från Vård och bildning och rehab-personal från vårdplaneringsteamet ska ingå i Rehabteam Uppsala –totalt 20 medarbetare
- Lokal – Dag Hammarskjölds väg 13, gamla fängelset
- Uppstart 1 november, medarbetare börjar 27 oktober

Utveckling den närmaste tiden

•Organisering av Rehabteamet, geografiskt/profession

•Samverkan med utförare, två inplanerade möten

•Rutiner inför informationsöverföring

•Mätning av ADL-nivå, före och efter rehabilteringsperiod

•Förutom större möjligheter till intensiv rehabilitering i hemmet 3-6 veckor efter en sjukhus/ korttidsvistelse, kommer biståndshandläggare få sakkunnighetsutlåtanden i form av funktionsbedömning från arbetsterapeut och sjukgymnast

•Vid en uppföljning och överlämning efter rehabteamets insats till utförare lämnas också underlag med funktionsbedömning

•Samarbetet med vårdplaneringsteamet och utförare prioriteras och utvecklas gemensamt

Målsättning antal insatser

- 20 arbetsterapeuter och sjukgymnaster kan träna i snitt 3-4 personer per dag och per AT/ SG
- Behovet av intensiv rehabilitering planeras individuellt
- I snitt har personen insatser 4 ggr per vecka under 4 veckor, vilket möjliggör att vi kan erbjuda 60 – 70 personer per månad intensivrehabilitering i hemmet
- Behovet beräknas i nuläget ligga på drygt 80 personer per månad som skrivs från Akademiska och korttid med förändringar i SOL insatser
- Genom rehabteamets insatser kan fler komma hem direkt med trygghet och säkerhet, istället för att gå via korttidsplats

Nationellt ökade behov

- 20% av Sveriges befolkning är idag över 65 år
- År 2050 beräknas andelen äldre över 85 år ha fördubblats
- Alltfler bor kvar hemma
- Av detta skäl utvecklar nu många kommuner bl.a. hemrehabilitering och hemtagningsteam som medfört att fler äldre kan bo kvar hemma längre med högre självständighetsnivå
- Minskat behov av korttidsplatser och även bostadsanpassning har också visat sig vara en effekt
- Kommunens förutsättningar såsom kommunstorlek, geografi, antal hemvårdsutförare m.m. påverkar hur man väljer att organisera rehabteam

Kalmar kommun tog över hemsjukvården 2008

- Skatteväxlingen gav få resurser för hemrehabilitering
- En satsning på 17 nya tjänster 2009-10 har inneburit en ökad självständighetsnivå/ minskad omsorgstyngd på c:a 30%
- Minskade korttidsplatser och minskade kostnader för BA såsom tex trapphiss är också en effekt

Tillgänglighetsinventering av flerbostadshus

KPR 24 sept 2014

Thomas Österberg

Tillgänglighetssamordnare Uppsala kommun

Vikten av tillgänglighet

- Bostaden
  -trösklar
  -duschhandtag
  -m.m
- Gemensamhetsutrymmen
  -entrén
  -trapphuset
  -miljöstugan
  -tvättstugan
  -m.m

Vikten av tillgänglighet

- Gården
  -sittmöjligheter
  -jämnt och bra underlag

- Till och från bostaden/fastigheten
  -ta sig från huset till busshållplatsen
  -m.m
- Service och allmänna kommunikationer
  -närhet till affär
  -närhet till annan service, vård etc
  -närhet till busshållplats

Boverket

- Boverket erbjuder kommunerna att ansöka om stöd för inventering av den fysiska tillgängligheten i flerbostadshusen i kommunen.

- Syftet med stödet är att underlätta kommunernas beredskap och planering av bostadsförsörjningen.
- Stödet avser:
  -Inventering, inga åtgärder
  -flerbostadshus
  -allmänna utrymmen runt och tillhörande fastigheten
- Stödet avser inte inne i lägenheter.
- Ansökan avser 2015

Upplägg

- Uppsala kommun äger inga bostäder
- Uppsala kommun kommer att söka tillsammans med Uppsalahem.
- Tanken är att inventera Eriksberg, motsvarande 1800 lgh
- Det är alla Uppsalahems fastigheter i området.
- Tanken med arbetet är att det ska kunna bli en modell för fortsatt arbete i Uppsalahem och för övriga aktörer i Uppsala.

Mål

- Att få en kartläggning av läget i flerbostadsbeståndet
- Att kunna kommunicera ut detta till Uppsalahems kunder
- Att skapa en modell som andra kan använda sig av, arbetssätt, inventeringsverktyg samt vinster med inventeringen

Kommunikation

- Under förutsättning att medel beviljas och projektet startar så kommer det ske fortlöpande information om arbetet i KHR.

- Projektstarten beräknas bli 1 februari 2015 och 4 månader framåt.
- Slutredovisning av projektet sker senast 1 november 2015.

Bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare

En försöksverksamhet i Luleå

Hjälpmedelsinstitutet

© Hjälpmedelsinstitutet (HI), 2013
Författare: Leif Wikman, Wikman Konsult AB
Ansvarig handläggare: Ingela Sedin-Nilsson, HI
URN:NBN:se:hi-2013-13315-pdf
Artikelnummer: 13315-pdf

Publikationen kan hämtas som ett pdf-dokument på Hjälpmedelsinstitutets webbplats, www.hi.se. Den kanocksåbeställas i alternativa format från HI.

Bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare

En försöksverksamhet i Luleå

Hjälpmedelsinstitutet

Innehåll

Förord 7

Sammanfattning 8

Bakgrund 9

Uppdrag 11

Metod 13

Resultat 15

Information 21

Diskussion 22

Slutsatser 26

Referenser 29

Bilaga 1 – Projektorganisation

Bilaga 2 – TIBB's tillgänglighetsnivåer

Bilaga 3 – Förslag till system för bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare

Bilaga 4 – Förslag till ansökningsblankett

Förord

Rapporten innehåller praktiska försök med bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare och på det baserat framtagande av en generell modell för ett sådant bidragssystem.

Tack till Hjälpmedelsinstitutet som beviljade medel till uppdraget inom ramen för regeringsuppdraget Teknik för äldre. Tack till Lulebo AB som ställde upp med fastigheter att testa modellen på. Tack också till deras entreprenörer som involverades i att genomföra de praktiska försöken. Tack till alla personer i Luleå kommun som involverats i uppdraget.

Ett särskilt tack till Elin Blume vid länsstyrelsen i Stockholm, Lisbeth Lindahl vid FoU i Väst/GR, Britt Östlund vid äldre och designprogrammet, Lunds Universitet och Eva Bergström vid Örnsköldsviks kommun för goda uppslag och bra samarbete. Vi vill också rikta ett tack till kommunnätverket inom Teknik för äldre för konstruktiva synpunkter.

Luleå den 28 december 2012

Luleå kommun, Stadsbyggnadskontoret

Anders Dalstål
Stadsbyggnadschef

Wikman Konsult AB

Leif Wikman
Projektledare

Sammanfattning

Luleå kommun har på uppdrag av regeringsuppdraget Teknik för äldre inom Hjälpmedelsinstitutet (HI) utrett möjligheter till och effekter av ett bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare. Utredningen har genomförts med praktiska försök vid två typfastigheter i Luleå. Föreningen Kommunalt Bostadsstöd har i en rapport till Hjälpmedelsinstitutet tidigare gett de teoretiska och juridiska aspekterna på den regelförändring som utredningen testat.

I Sverige ökar antalet äldre över 80 år markant från år 2020. Ska samhället klara de äldres boende behövs tillgänglighetsanpassningar i det befintliga bostadsbeståndet. Att de flesta vill bo kvar i sitt nuvarande bostadsområde är en förutsättning och en utmaning för kommunerna.

Ett bra sätt att öka tillgängligheten i ett bostadsområde är att åtgärda entréerna till flerbostadshus. Möjligheterna till kvarboende ökar och därmed minskar behovet av vård- och omsorgsboende. Det är bra både för den enskilde och för kommunen.

Problemet är att det finns få incitament för fastighetsägare att vidta tillgänglighetshöjande åtgärder. Kommunerna har inte heller befogenhet att ge kommunala tillgänglighetsbidrag eller bostadsanpassningsbidrag direkt till fastighetsägare.

Utredningen visar att ett införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare möjliggör de tillgänglighetsanpassningar som behövs för att de äldre ska kunna bo kvar. De praktiska försöken åskådliggör att för kommunen är kostnaden för bidragen direktfinansierad redan om 2% av lägenhetsinnehavarna kan bo kvar 1 år längre innan de har behov av att flytta till vård- och omsorgsboende.

Ett förslag till regelverk och ett bidragssystem har utarbetats av utredningen. Det påverkar inte möjligheterna till bidrag för individuell bostadsanpassning. Istället ger det möjlighet att tillgänglighetsanpassa hela bostadsbestånd vilket ger äldre, funktionshindrade, barnfamiljer och andra bättre tillgänglighet.

Bakgrund

Antalet äldre ökar snabbt i Sverige. År 2010 var 1,7 miljoner av landets befolkning över 65 år. År 2020 kommer de att ha ökat till 2 miljoner personer och år 2035 till 2,5 miljoner. Det är en ökning med 20 procent mellan varje mättillfälle. De flesta som är 65 år är pigga och alerta och klarar sig själva många år till.

Krämpor som begränsar den fysiska rörligheten uppträder i större omfattning efter 80 års ålder. 506 000 personer i Sverige var år 2010 över 80 år. De ökar med 50 000 personer till år 2020. Därefter kommer den stora ökningen med rekordgenerationen och år 2035 kommer de att uppgå till 865 000 personer vilket är en ökning med 71 procent från år 2010.

Alla undersökningar visar att de flesta äldre helst vill bo kvar där de bor. Problemet är att hälften av de som är över 80 år bor i bostäder med bristande tillgänglighet. Därmed ökar också trycket på kommunernas vård- och omsorgsboenden. Förbättrad tillgänglighet i befintligt bostadsbestånd är mot den bakgrunden en prioriterad fråga för kommunerna. Att införa möjlighet till generella bostadsanpassningsåtgärder är ett sätt att åstadkomma det.

Föreningen för kommunalt bostadsstöd (FKBo) har genom utvecklingsstöd från regeringsuppdraget Teknik för äldre i rapporten Äldres boende – Bostadsanpassningsbidrag även för generell tillgänglighet utrett hur bostadsanpassningsbidraget kan användas för att förbättra den generella tillgängligheten i befintliga bostäder.

Äldreboendedelegationen

Tillgängligheten i befintliga flerbostadshus kan komma att bli en ödesfråga om kommunerna ska klara äldres boende skriver Äldreboendedelegationen i sitt slutbetänkande. Delegationen föreslog införande av ett statligt tillgänglighetsbidrag för åtgärder som ökar tillgängligheten i befintliga bostäder. Bidraget skulle kunna användas till hissinstallationer och andra tillgänglighetsskapande åtgärder i flerbostadshus.

Delegationen föreslog också att effekten skulle förstärkas med krav på kommunala behovsinventeringar som kan peka ut de områden som är i störst behov av förbättrad tillgänglighet och därmed skulle prioriteras.

Regeringen har ännu inte valt att genomföra Äldreboendedelegationens förslag på detta område.

Dagens regler för bostadsanpassning

Den som har en funktionsnedsättning har rätt till ett ekonomiskt bidrag för att anpassa sin bostad så att han eller hon kan leva ett självständigt liv i eget boende. Det regleras i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. Enskilda personer ansöker om bidrag och funktionsnedsättningen ska styrkas med intyg. Bidraget ska täcka skäliga kostnader för anpassningen. Det är kommunerna som har ansvaret för bidraget, som beslutar om bidraget och som står för kostnaderna. I och med att bidraget beviljas till en individ är enskilda personer formellt ägare till åtgärder som vidtas i flerbostadshus och återställning ska ske om personen flyttar. Här finns oklarheter och problem som Boverket påpekat i en rapport om återanvändning av hissar m.m.

Bostadsanpassningsbidraget 2011

Boverket ger årligen ut en sammanställning över kommunernas kostnader för bostadsanpassningsbidraget. Kostnaderna inhämtas genom Boverkets bostadsmarknadsenkät.

Antalet beviljade bidrag uppgår år 2011 till 76 000 vilket är en ökning med 4 % från föregående år. Kostnaden ligger strax över 1 miljard kronor. Merparten är små belopp. 58 % är på mindre än 5 000 kronor och bara 2 % överstiger 100 000 kronor. Det genomsnittliga bidraget i flerbostadshus var 9 800 kronor. För småhus var det mer än dubbelt så högt.

Den vanligaste åtgärden är justering av trösklar (37 % av åtgärderna) följt av stödhandtag, ramper, anpassning av dörrar, spisvakt/timer och badrumsanpassning. Vid entréer i flerbostadshus har 1 900 ramper, 3 300 dörrautomatiker och 550 trapphissar installerats. Merparten av de beviljade bidragen går till ålderspensionärer. År 2011 gick 72 % av bidragen till personer över 70 år.

Boverkets syn

Boverket har i rapporten Återanvändning av hissar och större installationer finansierade med bostadsanpassningsbidrag år 2009 föreslagit att bidragskretsen bör utökas så att även ägare av flerbostadshus ska kunna söka bidrag. Frågan ligger utanför rapportens uppdrag men Boverket uppmärksammar ändå regeringen på att nya regler bör utarbetas som ger medger att även ägare av hyres- och bostadsrättshus i vissa fall ska kunna ansöka om bostadsanpassningsbidrag.

Riksrevisonen

Riksrevisionen har i november 2012 beslutat inleda en förstudie om äldres boendesituation. Inriktningen är att granska om staten ger kommunerna rätt förutsättningar för att möta äldres efterfrågan på tillgängliga bostäder på svaga bostadsmarknader.

Uppdrag

Luleå kommun har fått i uppdrag av regeringsuppdraget Teknik för Äldre på Hjälpmedelsinstitutet (HI) att utveckla metoder för bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare.

Praktiska test av metoderna sker baserat på förslagen i rapporten Äldres boende – Bostadsanpassningsbidrag även för generell tillgänglighet framtagen av föreningen för kommunalt bostadsstöd (FKBo) genom utvecklingsstöd från Teknik för äldre.

I uppdraget ingår även att göra en analys av kostnader och besparingar som kan genereras med bostadsanpassningsbidrag för generell tillgänglighet.

Syfte

Syftet är att utveckla metoder för bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare för att på ett kostnadseffektivt sätt skapa fler tillgängliga bostäder i bostadsområden med låg tillgänglighet och många äldre.

Avgränsningar

De åtgärder som avses omfattar gemensamma utrymmen – entré, trapphus etc. Det innebär att åtgärder inne i lägenheten prövas som individuell bostadsanpassning.

Ett införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare medför inte någon förändring av möjligheterna till individuell bostadsanpassning.

Mål

Det finns tre huvudmål med projektet.

- Att dels ge fler äldre och funktionshindrade möjlighet till kvarboende med bibehållet oberoende och självständighet och dels att få fram fler tillgängliga bostäder.
- Att minska behovet av insatser från äldreomsorgen.
- Att utveckla modeller för analys av kostnader och besparingar vid införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare.

Strategi

Strategin för att uppnå målen är att göra tillgänglighetsförbättringar vid gemensamma utrymmen som entréer och trapphus.

Anpassningarna genomförs på ett generellt sätt jämfört med om de hade skett som individuell bostadsanpassning. Det innebär exempelvis att dörröppnare styrs med armbågskontakt istället för personlig sändare och att ramper byggs permanent med exempelvis asfalt istället för plåtramper.

För att förbättra möjligheten till kvarboende vidtas åtgärderna i bostadsområden med låg tillgänglighet och många äldre.

Insatserna inriktas på de bostäder som är lättast att göra tillgängliga. Det kan vara fastigheter med hiss där det finns trappsteg före hissen eller bostäder på bottenvåningen som med enkla åtgärder kan få höjd tillgänglighetsnivå.

Krav

För att nå målen krävs:

- Samverkan
  mellan kommun och fastighetsägare för att skapa ett tillräckligt stort antal bostäder som fungerar för äldre.

  Om kommunerna ska klara ansvaret för äldres boende när antalet äldre ökar behöver kommunerna samverka med fastighetsägarna för att få fram tillräckligt många bostäder som passar för äldre.

- Styrning
  av bostäderna till de som bäst behöver tillgänglighet.

  Ett sätt är att tillgänglighetsmärka bostäder så att de kan styras till de som har behov av tillgänglighet. Vid bostadsanpassningsbidrag till flerbostadshus bör krav ställas på att fastighetsägare tillgänglighetsmärker de bostäderna.

- Stimulans
  till fastighetsägare att öka tillgängligheten.

  Det finns idag inga ekonomiska incitament för fastighetsägare att vidta tillgänglighetshöjande åtgärder. Äldreboendedelegationens förslag om införande av tillgänglighetsbidrag har inte genomförts. En utvidgning av bostadsanpassningsbidraget till att även omfatta fastighetsägares åtgärder för generell tillgänglighet ger ekonomiska incitament för både fastighetsägare och kommun.

Metod

Uppdraget har utförts med genomförande av tillgänglighetshöjande åtgärder i två typfastigheter. Åtgärdernas kostnader har dokumenterats och kalkyler har framtagits över kostnader vid åtgärd av flera fastigheter samordnat. Modell för kostnader och besparingar har utarbetats.

Praktiska försök

Genomförandet har skett i Örnäset – ett bostadsområde med låg tillgänglighet och många äldre. Där bor ca 4 000 personer. År 2009 var 800 personer över 65 år. De kommer att öka med 38% (300 personer) fram till år 2035. 2009 var 220 personer över 80 år. De kommer att öka med 68% (150 personer) till år 2035.

Vid kommunens tillgänglighetsinventering år 2009 fanns det 2 000 lägenheter i områdets flerbostadshus. Av dem var 26% tillgängliga med rullstol och 31% tillgängliga med rollator. Enligt kommunens program för utökad tillgänglighet behövs 900 fler tillgängliga lägenheter i Luleå fram till år 2020.

För genomförandet har valts två vanliga fastighetstyper:

Ett höghus på 6 våningar med 24 lägenheter som har en entré. Det finns hiss, trappsteg vid entrén och trappsteg innanför entrén.

En entré i ett låghus med 3 våningar utan hiss och med 3 lägenheter per våning, trappsteg vid entrén och en halvtrappa till första våningen. Sveriges vanligaste typ av flerbostadshus.

TIBB

För klassificering av tillgänglighetsnivå har TIBB (Tillgänglighet i befintligt bostadsbestånd) använts. Bilaga 2 innehåller en beskrivning av TIBB.

6-våningshuset som i utgångsläget har lägsta tillgänglighetsnivå 0 (otillgängligt) har med vidtagna åtgärder nått högsta tillgänglighetsnivå 5 (tillgängligt för personer som inte kan gå i trappor och som använder rollator eller rullstol och måste ha den med hela vägen in i bostaden).

3-våningshuset har också tillgänglighetsnivå 0 i utgångsläget. De åtgärder som är vidtagna gör att lägenheterna i den entrén nått tillgänglighetsnivå 2 (entrén fungerar för personer som kan gå i trappor, men använder rollator som kan lämnas låst utanför eller innanför entrén).

Koppling till Genomförandeplan

Utredningen ingår som en del i Luleå kommuns Genomförandeplan av bostäder för äldre vilken är en fortsättning på utredningen Planering av bostäder för äldre i Luleå. En väsentlig del i Genomförandeplanen är att öka tillgängligheten i det befintliga bostadsbeståndet vilket visat sig svårt eftersom fastighetsägare saknar incitament att vidta tillgänglighetshöjande åtgärder. Ett införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare kan vara ett sätt att påverka detta.

Resultat

Kostnader

För de praktiska försöken har fastighetsägaren Lulebo AB anlitat sina ordinarie leverantörer. Kostnaden, exklusive moms, för de vidtagna åtgärderna framgår av nedanstående tabeller.

Höghuset

Tabell 1. Kostnader vid entré höghus	Kronor
Markarbeten	40 000
Hissdörrautomatik	100 000
Dörrautomatik entré	30 000
Ramp innertrapp	13 000
Åtgärder av hissen	5 000
Elarbeten invändigt	11 000
Kontrastmarkering ytterdörr	1 000
Summa	200 000

Vid höghuset har den befintliga rampen tagits bort och trappstegen ersatts av en asfalterad yta med så svag lutning att ledstång inte behövs. Automatisk dörröppnare har installerats, parkering för rullstolar och rollatorer har iordningställts innanför entrén. Den ofullständiga rampen innanför entrén har ersatts med en ramp som täcker hela trappan. Hissen har utrustats med automatiska dörröppnare vid varje våningsplan och hissknappar med punktskrift. Ytterdörren har försetts med kontrastmarkering och trapphuset har målats i ljus färg som avviker från hissdörren.

Genom dessa åtgärder har tillgängligheten till husets 24 lägenheter ökat från nivå 0 till nivå 5.

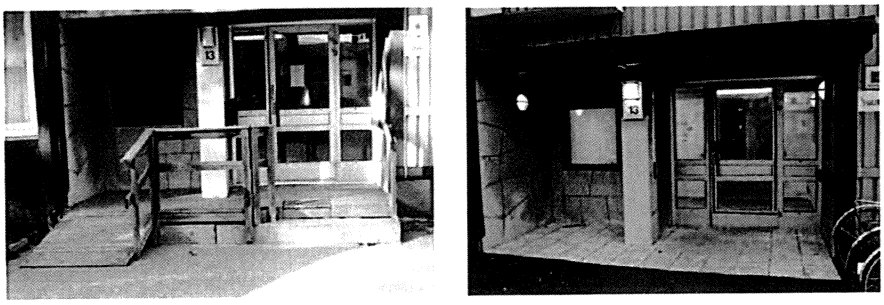

Höghusentrén före och efter ombyggnad.

Höghusentrén invändigt före och efter ombyggnad.

Låghuset

Tabell 2. Kostnader vid entré låghus	Kronor
Markarbeten	40 000
Rollatorförråd + räcke	29 000
Dörrautomatik entré	30 000
Kontrastmarkering ytterdörr	1 000
Summa	100 000

Vid en entré i låghuset har en asfaltramp byggts och broplanet har breddats. Parkering för rullstolar och rollatorer ryms inte i trapphuset så ett rollatorförråd har byggt utanför entrén. Ytterdörren har försetts med automatisk dörröppnare och kontrastmarkering.

Genom åtgärderna har tillgängligheten till de 9 lägenheterna i den entrén ökat från nivå 0 till nivå 2.

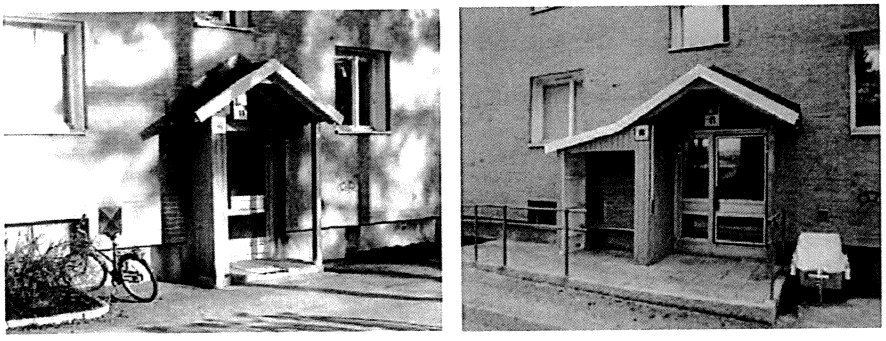

Låghusentrén före och efter ombyggnad.

Kostnader vid samordnat åtgärdande av flera entréer

Kostnaderna för markarbeten kan variera stort beroende på förutsättningarna vid varje entré. I Örnäset finns fyra höghus aktuella för åtgärder där kostnaden för markarbeten varierar mellan 25 000 och 95 000 kronor. För låghusen är variationen mindre tack vare mer enhetlig utemiljö.

Förutom angivna kostnader tillkommer målningsarbeten som fastighetsägaren bekostar som normalt fastighetsunderhåll samt förstärkt utomhusbelysning vilket ingår i ett särskilt belysningsprojekt hos fastighetsägaren.

Vid samordnat åtgärdande av flera entréer kan kostnaderna enligt leverantörerna reduceras med 15 %. Det medför att kostnaden för de fyra höghusen stannar på 198 475 kr per entré (hus) med hänsyn tagen till variationen i kostnad för markarbeten. I Örnäset finns 144 entréer i trevåningshus. Vid några av dem finns utrymmen som kan användas som rollatorförråd vilket medför att kostnaden stannar på 81 375 kronor per entré.

Besparingar för äldreomsorgen

Utredningen har haft ambitionen att kvantifiera de besparingar som kan ske i kommunens kostnader för äldreomsorgens insatser. En förutsättning för dessa besparingar är att en stor andel bostäder i området omfattas av den ökade tillgängligheten.

Luleås tidigare utredning liksom forskning visar att äldre som bor i bostadsområden och bostäder med god tillgänglighet bor kvar högre upp i åldrarna innan de behöver flytta till vård- och omsorgsboende.

Effekterna på hemtjänst är svåra att kvantifiera. Här finns två motsatta tendenser. Den ökade tillgängligheten medför att fler äldre kan ha ett aktivare, självständigare och friskare liv och därigenom har mindre behov av hemtjänst. De kan själva besöka dagligvarubutiken istället för att anlita äldreomsorgens varudistribution. Den ökade tillgängligheten medför också att fler personer som annars skulle flyttat till vård- och omsorgsboende bor kvar hemma med hemtjänst. För personer med stora omvårdnadsbehov är det andra faktorer än tillgänglig miljö som avgör omfattningen av insatserna.

Personer som har behov av lyfthjälp för att ta sig ut och istället med vidtagna åtgärder själva kan ta sig ut får en höjd livskvalitet samtidigt som det ger en minskad kommunal kostnad för lyfthjälp.

Vid färdtjänst kan det innebära besparingar ifall en resenär som annars hade behövt hjälp att ta sig ut till färdtjänstbilen istället själv kan ta sig dit.

För hemsjukvård har vi inte kunnat göra några beräkningar eftersom hemsjukvården i Luleå ännu inte överförts från landstinget. De flesta som har hemsjukvård har det dock av andra skäl än bristande fysisk rörlighet vilket

medför att en förbättrad tillgänglighet troligen inte ger besparingar i hemsjukvården.

En effekt som är svår att kvantifiera är personalens arbetsmiljö. Med bättre tillgänglighet minskar behovet av tunga lyft vid transport ut och in ur bostaden. Bra tillgänglighet till fastigheterna underlättar även för personalen att ta sig fram.

Tabell 3 visar kostnaden för olika insatser från äldreomsorgen. Den klart största kostnaden är vård- och omsorgsboende. Där finns också den tydligaste kopplingen till tillgängliga bostäder.

Tabell 3. Besparingsområden

Vård- och omsorgsboende	600 000 kr/plats/år
Hemtjänst	350 kr/tim
Varudistribution	180 kr/leverans
Lyfthjälp	5 000 kr/gång

Alla effekter kan inte kvantifieras. I tabell 4 finns en sammanställning över ej kvantifierbara effekter vid ökad tillgänglighet.

Tabell 4. Ej kvantifierbara effekter

Färdtjänst	Minskat behov av assistans
Hemsjukvård	Ger troligen inga besparingar
Personalens arbetsmiljö	Förbättrar arbetsmiljön, färre sjukskrivningar
Lyfthjälp	Hälsofrämjande fysiskt och psykiskt

Fallbeskrivning

Ett sätt att åskådliggöra effekterna av tillgänglighetsåtgärderna för den enskilde är att göra en fallbeskrivning.

Greta, 80 år, är änka och bor i två rum och kök på andra våningen i ett hus där hissen är en halvtrappa upp och det finns trappsteg vid entrén. Hon har ingen hemtjänst men varudistribution en gång per vecka och tvätthjälp varannan vecka. Dessutom får hon ledsagning vid promenader 1 timme per vecka. Kommunens årliga kostnad för dessa insatser uppgår till 27 000 kronor.

Om entrén till Gretas hus tillgänglighetsanpassas kan hon själv klara att göra sina inköp och att ta sig till tvättstugan. Hon behöver ingen ledsagning vid promenader utan kan gå ut när hon vill. Kommunens insatser blir obehövliga och Greta håller sig frisk längre genom att hon är aktiv, har möjlighet till sociala aktiviteter och utevistelse. Den besparing kommunen gör ger utrymme för insatser hos annan person.

Besparingar för fastighetsägare

För fastighetsägaren innebär en ökad tillgänglighet besparingar genom att fler kan bo kvar längre och det därmed blir minskad kostnad för flyttningar. Det finns ingen exakt siffra på kostnaden för flyttningar. De uppskattningar som finns varierar mellan 5 000–35 000 kronor per flyttning beroende på uthyrningsgrad, bostadsområde, ålder på de boende, m.m.

En höjd tillgänglighet kan också ge utrymme för hyreshöjning.

Utväxling

Om åtgärderna i typhusen genomförs i alla motsvarande fastigheter i hela Örnäset ger det effekter på

- tillgängligheten till 1 180 av bostadsområdets lägenheter,
- behovet av vård- och omsorgsboende,
- fastighetsägarnas kostnader för flyttningar.

Effekter för tillgängligheten

I Örnäset finns fyra 6-våningshus med totalt 96 lägenheter som trots hiss bara har tillgänglighetsnivå 0. Om de alla åtgärdas till nivå 5 ökar andelen lägenheter i området som är tillgängliga med rullstol från 26 % till 30 %.

I Örnäsets finns 144 entréer med totalt 1 084 lägenheter i 3-våningshus. De har idag tillgänglighetsnivå 0 och kan med beskrivna åtgärder för låghuset uppnå nivå 2 eller 3. Om alla entréer åtgärdas ökar andelen lägenheter som är tillgängliga för de som använder rollator från 31 % till 78 %.

Genomförs åtgärderna fullt ut innebär det förbättrad tillgänglighet till 1 180 lägenheter i området. De 96 lägenheterna i de 4 höghusen blir alla tillgängliga med rullstol och de 1 084 lägenheterna i de 144 entréerna i låghusen blir tillgängliga för rollatoranvändare. Kostnaden för detta uppgår till 12,5 mkr (4*198 475 kr + 144*81 375 kr).

Effekter för äldreomsorgen

Den stora effekten för äldreomsorgen vid en förbättrad tillgänglighet är att behovet av platser i vård- och omsorgsboende minskar.

Årskostnaden för en plats på vård- och omsorgsboende är 0,6 mkr. Det innebär att om 21 personer kan bo kvar ett år längre innan de har behov av att flytta till vård- och omsorgsboende är kostnaden för åtgärderna finansierad direkt (12,5 mkr/0,6 mkr = 21). Det motsvarar mindre än 2 % av lägenhetsinnehavarna (21 av 1 180) vilket inte är orealistiskt, speciellt som det ofta bor fler än en person per lägenhet.

Effekter för fastighetsägare

Om fler kan bo kvar längre i sin lägenhet genom bättre tillgänglighet minskar fastighetsägarens kostnader för flyttningar. En försiktig beräkning är att varje flyttning kostar 5 000 kr för en fastighetsägare.

En flyttningsgrad på 20 % i Örnäset innebär årliga byten av hyresgäst i 236 av de 1 180 lägenheter som kan vara aktuella för förbättrad tillgänglighet. Med en kostnad på 5 000 kronor per flyttning medför det en årlig kostnad på 1 180 000 kronor. Om antalet flyttningar kan minskas med 10 % ger det en kostnadsminskning med 118 000 kronor eller 100 kronor per lägenhet. Det motiverar att fastighetsägarna tar en del av kostnaden för bostadsanpassningen.

Synpunkter från de boende

De boende i de åtgärdade fastigheterna har tillfrågats före, under och efter åtgärderna. Svårigheter att använda ramp och öppna tunga ytterdörrar var problem som togs upp före åtgärder vidtogs. Under ombyggnadstiden var det en kortare tid svårigheter att ta sig in och ut via entrén.

Efter ombyggnaden har nöjdheten med fastighetens tillgänglighet ökat. Både rollatoranvändare och barnfamiljer uppskattar särskilt den jämna entrén och dörrautomatiken. En effekt som uppstått är dock att tröskeln nu är så låg att snö och grus ibland hindrar dörren att gå igen. Det kan kräva förhöjt fastighetsunderhåll. En annan sak som påpekats är att den nya rampen inne i höghuset är alltför mörk och kan medföra att personer med demens uppfattar den som en avgrund. Med en ramp i ljusare färg undviks detta.

Information

En viktig del i projektet har varit att sprida information om problem med låg tillgänglighet i det befintliga bostadsbeståndet och möjligheterna att åtgärda det med ett bostadsanpassningsbidrag riktat till fastighetsägare.

Lokalt

Hyresgästerna informerades innan åtgärderna vidtogs och deras synpunkter togs med i arbetet. Hyresgästföreningen har fått flera informationer om Genomförandeplanen och detta projekt. De är positiva till projektet och anser att tillgänglighet bör ha en större påverkan vid hyressättning. Ett gott betyg de förmedlar är att andra hyresgäster har hört av sig till dem med önskemål om motsvarande åtgärder i sina hus.

I kommunens Pensionärsråd och i Tillgänglighetsrådet (f.d. Handikapprådet) har bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare diskuterats. Från båda råden har man ställt sig positiva till ett införande av möjligheten till detta och man har inga farhågor att det skulle urholka den enskildes rätt till bostadsanpassningsbidrag. Tvärtom ser man att det ger fler äldre och funktionshindrade tillgång till lägenheter med bra tillgänglighet.

Nationellt

Vid konferensen "Boende för äldre" i Luleå med drygt 100 deltagare i april 2012 hölls en föreläsning om möjligheterna att få ut mer bostadsanpassning för pengarna.

Norra nätverket i Hjälpmedelsinstitutets projekt Bo bra på äldre dar hade i maj 2012 ett nätverksmöte där projektet presenterades.

Vid en nätverksträff med Teknik för äldre i september 2012 presenterades och diskuterades projektet.

Vid en SIPU-utbildning i oktober 2012 skedde information om hur bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare skulle kunna underlätta tillgänglighetsskapande åtgärder i befintligt bostadsbestånd.

Vid Framtidskonferensen i november 2012 för Bo bra på äldre dar med drygt 200 deltagare presenterades projektet.

Vid regeringsuppdraget Teknik för äldres tre slutkonferenser i Västerås, Göteborg och Umeå i början av 2013 omnämns utredningens resultat.

Vid Föreningen Kommunalt Bostadsstöds (FKBo) årsmöte i april 2013 presenteras resultaten av projektet.

I Teknik för äldres tidning med resultat av 60 projekt från de senaste tre åren finns en artikel om uppdraget.

Diskussion

Vinnare

Ett införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare har bara vinnare.

Boende

De som vinner mest är de boende. För äldre personer innebär det att de kan bo kvar längre innan de har behov av att flytta till ett vård- och omsorgsboende. Att bo kvar i ett bostadsområde där man känner sig hemma, har sina bekanta och där man hittar gör att man trivs och mår bra, både fysiskt och psykiskt. Dessutom blir egenavgiften lägre för insatser från äldreomsorgen.

Det är inte bara äldre som gynnas av ökad tillgänglighet i fastighetens allmänna utrymmen. För funktionshindrade har det samma positiva effekt.

Barnfamiljer gynnas också eftersom åtgärderna underlättar att ta sig in och ut ur fastigheten med barnvagn, småbarn och matkassar.

Andra som kan ha nytta av de tillgänglighetsskapande åtgärderna är besökande till boende i huset.

Anhöriga har nytta och glädje av att veta att deras äldre anhöriga har möjlighet till ett liv med god livskvalitet där de kan gå ut när de vill.

Kommunen

För kommunen är det ekonomiskt fördelaktigt att göra det möjligt för äldre att bo kvar längre innan de behöver flytta till vård- och omsorgsboende. Det innebär inte nödvändigtvis en minskning av kommunernas kostnader för äldreomsorg utan att kommunen kan möta det ökade antalet äldre utan stora kostnadsökningar. Luleå kommun har i en tidigare utredning visat att bostäder med bra tillgänglighet kan minska kostnadsökningen under 2010-talet för vård- och omsorgsboende med upp till 80 procent.

Som visats i Resultat-avsnittet uppvägs kostnaden direkt för fullskalig användning av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare om 2 % av de boende kan bo kvar 1 år längre innan de har behov av att flytta till ett vård- och omsorgsboende.

Att skapa möjlighet för kommunerna att ge bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare påverkar inte statens kostnader.

Fastighetsägare

En ökad tillgänglighet gör att lägenhetsinnehavare kan bo kvar längre vilket medför färre flyttningar och mindre kostnader för flyttningar och tomställning av lägenheter. Som visats i Resultat-avsnittet ger 10 % minskad flyttning en kostnadsminskning med 100 kronor per lägenhet i bostadsbeståndet.

I vanliga bostadsanpassningar är fastighetsägaren inte alltid inblandad i valet av entreprenör. Det kan leda till ansvarsproblem vid exempelvis vattenskador. För fastighetsägare är det därför en trygghet att kunna anlita egna entreprenörer vilket blir fallet vid bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare.

Som framgår av bilderna i Resultat-avsnittet blir entréerna och fastigheterna estetiskt mer tilltalande. Särskilt jämfört med de tillfälliga ramper som ofta installeras vid individuell bostadsanpassning. Det är speciellt viktigt när det gäller äldre fastigheter som kan ha någon form av kulturklassning eller estetiskt värde för boende och omgivning.

Det är också viktigt att skapa tillgänglighet med kvalitet i utförande och med åtgärder som fungerar även i färg och form för äldre.

Eftersom åtgärderna blir permanenta tillhör de fastigheten och gör den mer attraktiv. Bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare gör dessutom att fastighetsägare inte behöver stå för hela ombyggnadskostnaden.

En högre tillgänglighet till lägenheterna höjer fastighetens värde och kan utgöra grund för hyreshöjning. I de lokala hyresvärderingsystemen finns ofta tillgänglighet med som en parameter, dock som regel med lågt värde. Det kan finnas möjlighet att höja den om hyresgästerna ser de positiva effekterna av tillgänglighetsskapande åtgärder.

Farhågor

Det finns från delar av handikapprörelsen farhågor att ett bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare försämrar möjligheterna till individuell bostadsanpassning.

Bostadsanpassningsbidrag är idag en rättighet för den enskilde men fastighetsägaren kan vägra godkänna att åtgärder vidtas. Det kan bero på oklara ansvarsfrågor, återställningsfrågor och när det gäller gemensamma utrymmen olika åsikter bland de boende.

Den här rapporten tar endast upp åtgärder i gemensamma utrymmen. Att öppna upp möjligheten för fastighetsägare att få bostadsanpassningsbidrag skapar möjligt att tillgänglighetsanpassa hela fastighetsbestånd vilket ger äldre, funktionshindrade, barnfamiljer, besökare och andra bättre tillgänglighet.

Åtgärder inne i lägenheterna berörs inte utan hanteras liksom tidigare som individuella bostadsanpassningsbidrag.

Ett införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare bygger inte på rättighetslagstiftning utan på möjlighetslagstiftning. Det måste därför utformas på ett annat sätt. I Slutsats-avsnittet finns ett förslag till regelverk.

Alternativet

Kommuner som vill höja tillgängligheten till bostäder i hela bostadsområden är idag hänvisade till att kringgå lagen genom att i samarbete med fastighetsägaren uppmana någon i varje trappuppgång att söka bostadsanpassningsbidrag. Kommunen tar kostnaden för enskild bostadsanpassning och fastighetsägaren bekostar den fördyring som blir för att ge åtgärden generell tillämplighet, exempelvis tryckkontakt till dörrautomatik istället för fjärrkontroll.

På detta förfarande kan man ha flera synpunkter.

- Är det etiskt försvarbart att på detta sätt påverka någon att söka bostadsanpassningsbidrag för att ge andra tillgänglighet?
- Bostadsanpassningsbidraget är knutet till en enskild individ och inte till fastigheten vilket innebär att den enskilde kan ta med sig bostadsanpassningen vid flyttning.
- Har kommunen laglig möjlighet att ge individuellt bostadsanpassningsbidrag om fastighetsägaren istället skapar generell tillgänglighet?

Synpunkter på TIBB

Projektet har använt inventeringsverktyget TIBB, som är framtaget med utvecklingsstöd från regeringsuppdraget Teknik för äldre. Programmet är lätt att använda och har god pedagogik som visar vilka åtgärder som måste vidtas för att höja tillgängligheten i en entré. Det är en fördel att TIBB är internetbaserat och inte behöver installeras i datorn. Men det innebär också att programmet är beroende av uppkopplingssätt. Vid fältregistrering med användande av 3G-uppkoppling är programmet långsamt vid hög trafikintensitet i det mobila nätet.

Det finns tveksamheter i kraven för några av nivåerna. I rapporten Projektredovisning Rollatortillgänglighet från KTH, framtagen genom utvecklingsstöd från regeringsuppdraget Bo bra på äldre dar på Hjälpmedelsinstitutet (HI), påpekas svårigheten för rollatoranvändare att ta sig in och att automatiska dörröppnare bör prioriteras som en första åtgärd för att förbättra tillgängligheten.

Vi har noterat samma problem och ser det som både nödvändigt och självklart med automatiska dörröppnare vid entrédörren redan från nivå 1 istället för från nivå 5. Automatiska dörröppnare vid hissar finns inte som krav i TIBB men bör vara en självklarhet på de nivåer där hiss ingår, dvs. nivå 4 och 5.

Det finns i TIBB en otydlighet om vilken nivå som ska tillämpas för rollatoranvändare. Andra inventeringsverktyg använder en rollatornorm – framtagen av Familjebostäder vid en EU-stödd tillgänglighetsinventering år 2005–2006 i Blackeberg – om högst 6 trappsteg för att nå lägenheten. Det gör bland annat att lägenheter på första våningen kan klassas med högre tillgänglighet än våningarna ovanför. TIBB skiljer oavsett antal trappsteg bara mellan om personer kan gå i trappor (nivå 1–3) eller inte kan gå i trappor (nivå 4–5).

Slutsatser

Inför bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare

Ett införande av möjlighet med bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare ger – som visats i avsnitten Resultat och Diskussion – positiva effekter för boende, kommun och fastighetsägare.

Beskrivningen av effekterna är baserade på försök som genomförts i stadsdelen Örnäset i Luleå och en grundläggande fråga är om resultaten kan generaliseras till att gälla i allmänhet. En annan fråga som har betydelse för tolkning av resultatet är om den modell för bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare som framtagits i Örnäset är generellt tillämpbar.

Örnäset är ett tätortsnära bostadsområde byggt på 1950-talet med i huvudsak 3-våningshus utan hiss och med samma andel ålderspensionärer som Riket. Den ekonomiska utväxlingen av försöksfastigheterna bör kunna generaliseras till andra orter eftersom de överensstämmer väl med andra beräkningar, exempelvis de i Äldreboendedelegationens betänkanden.

Den modell för bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare som beskrivs nedan och i bilaga 3 utgår från förhållanden i Örnäset men har också teoretiskt testats i andra bostadsområden.

Känslighetsanalys

Vid den här typen av analyser är det viktigt att ställa frågan What if? Hur påverkas resultaten

- om kostnaderna är betydligt högre.
  Högre kostnader ökar payoff-tiden för åtgärderna.
- om förändringen i tillgänglighetsnivå är mindre.
  Ju mindre förändring i tillgänglighetsnivå desto mindre besparingseffekt.
- om besparingseffekterna inte tas tillvara.
  Besparingseffekterna, särskilt i form av minskat behov av vård- och omsorgsboende, måste realiseras genom nära samarbete med äldreomsorgsförvaltningen.
- om volymerna blir mindre genom att andelen pensionärer i flerbostadshus är lägre.
  I bostadsområden där många äldre bor i småhus krävs antingen bostadsanpassning i småhusen, vilket är kostsammare än i flerbostadshus, eller att de äldre ges möjlighet att flytta till flerbostadshus med bra tillgänglighet.

Den faktor som är svårast att påverka och som har störst effekt på resultatet är om en stor andel äldre bor i småhus. Då minskar fördelarna markant för kommunen. De andra faktorerna har effekter som lättare att åtgärda.

Som påvisats i Diskussions-avsnittet har ett införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare inga negativa effekter på det individuella bostadsanpassningsbidraget.

Förslag till regelverk

För hanteringen av bostadsanpassning till fastighetsägare har uppdraget även utarbetat ett förslag till regelverk med ansökningsförfarande och bidragssystem. I bilaga 3 finns förslag till bidragssystem.

För ansökan kan blanketten i bilaga 4 användas. Den skickas lämpligen till kommunens handläggare av individuella bostadsanpassningsbidrag som behandlar ansökan utifrån kommunens regelverk.

Till skillnad från det individuella bostadsanpassningsbidraget som är en rättighet bör bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare ses som en möjlighet. Det medför exempelvis att kommunen i budgeten kan avsätta en fast summa för det och när den uppnåtts kan kommunen avslå ytterligare bidrag. Ett lämpligt sätt att hantera detta för att uppnå största effekt är att ha fasta ansökningstider, lämpligen 1–3 gånger per år. Vid ansökningstidens utgång bedömer kommunens handläggare vilket/vilka ansökningar som skall beviljas.

Viktiga parametrar vid biståndsbedömningen är kostnad, antal lägenheter som får en höjd tillgänglighet, antal nivåer enligt TIBB som tillgängligheten höjs samt bostadsområdets behov av ökad tillgänglighet utifrån demografi och tillgänglighetsinventering.

Utifrån utredningens försöksverksamhet bör den maximalt bidragsberättigade kostnaden vara 100 000 kronor per entré för åtgärder som höjer tillgängligheten till nivå 2–4 och 200 000 kronor för höjningar till nivå 5. För åtgärder som höjer tillgänglighetsnivån med flera steg ges bidrag med större andel av kostnaderna. Något bidrag föreslås inte för förändring till nivå 1 eftersom de åtgärderna är små och har liten effekt på tillgängligheten.

Även om kostnaderna sjunker vid åtgärdande av fler än en entré är det ur kommunal synpunkt viktigt att stödja åtgärder som leder till att flera entréer/lägenheter i bostadsområdet blir tillgängliga. Därför föreslås en volymeffekt som innebär att bidraget per entré är större vid åtgärdande av fler entréer och att bidrag för åtgärder vid en entré enbart ges om den har minst 4 våningar.

I Luleå har bostadsområdenas behov av ökad tillgänglighet dokumenterats i utredningen Planering för bostäder för äldre i Luleå. I kommuner som genomfört motsvarande utredningar kan de användas som underlag för vilka områden som ska prioriteras vid biståndsbedömningen.

Eftersom de tillgänglighetsanpassningar som genomförs blir permanenta bör de tillfalla fastighetsägaren. Det är då också rimligt att fastighetsägaren tar en del av kostnaden. För att nå en rimlig kostnad per lägenhet bör bidragets andel av kostnaderna uppgå till de procentsatser som anges i bilaga 3.

Som redovisats i Resultat- och Diskussions-avsnitten finns ekonomiska effekter i form av lägre omflyttningskostnader och möjlighet till hyreshöjningar som motiverar att fastighetsägaren tar en del av kostnaden. Fastighetsägarens kostnad enligt förslaget i bilaga 3 har i Örnäset-exemplet en payoff-tid på under 6 år. Fastighetsägare som får bostadsanpassningsbidrag till flerbostadshus åtar sig att tillgänglighetsmärka de bostäderna.

Referenser

Antonovsky, Aaron. *Hälsans mysterium.* Natur och Kultur, 1991.

Arman, Rebecka och Lindahl, Lisbeth. *Nyttan och värdet av bostadsanpassningar ur olika perspektiv.* FoU i Väst, 2005.

Att åldras i grannskapet – en kunskapsöversikt. SABO, 2005.

Beslut om att inleda en förstudie om äldres boendesituation. Riksrevisionen, Dnr 31-2012-1480, 2012.

Blomberg, I och Kärnekull, K. *Bygga seniorboende tillsammans – en handledning.* Hjälpmedelsinstitutet, 2013.

Bo bra hela livet (SOU 2008:113). Äldreboendedelegationen, Regeringskansliet, 2008.

Bo bra på äldre dar. Hjälpmedelsinstitutet, 2013.

Bofast listar kassaskrin för äldreombyggare. Bofast, september 2012.

Bo för att leva – seniorbostäder och trygghetsbostäder (SOU 2007:103). Äldreboendedelegationen, Regeringskansliet, 2007.

Bostadsanpassning och trygga fastighetsägare. Haninge kommun, 2012.

Bostadsanpassningsbidragen 2011, Rapport 2012:15, Boverket, 2012.

Bostadsmarknaden 2011-2012. Boverket, 2012.

Bygga för äldre. En guide för entreprenörer. Almega, 2012.

Bygg ikapp. Hjälpmedelsinstitutet, 2012.

Ekvall, Gittan. *Utan hiss – mera hemtjänst?* Rapport 2005:2, Malmö FoU-enhet för äldre.

Feddersen, Eckhard och Lüdtke, Insa. *Living for the Elderly.* Birkhäuser Verlag AG, 2009.

Femti funderingar om äldres boende. SKL, 2012.

Fridenäs, Marcus och Mattson, Kristoffer. *Kvarboende – Förutsättningar, svårigheter och möjligheter för ett kvarboende i en trygg närmiljö.* Institutionen för infrastruktur, KTH, 2004.

Fällström, Irene (red). *Välfärd att hyra.* Samhällsförlaget, 2011.

Fänge, Agneta och Iwarsson, Susanne. *Evidensbaserad bostadsplanering.* Hjälpmedelsinstitutet, 2009.

Glimskär, B, Hjalmarsson, J och Svensson, H. *Projektredovisning Rollator-tillgänglighet.* Centrum för hälsa och byggande, KTH, 2012.

Gustafsson, S. *Health-promoting intervention for community-dwelling older adults - Focusing on the concept of frailty and intervention outcome.* Sahlgrenska akademin, Göteborgs Universitet, 2012.

Handbok TIBB 2.0. Hjälpmedelsinstitutet, 2012.

Jönsson, Bodil. *När horisonten flyttar sig.* Brombergs, 2011.

Kvarboende + tillgänglighet = god ekonomi. SABO, 2004.

Kärnekull, Kerstin. *Bygga för seniorer.* Svensk Byggtjänst, 2011.

Lindahl, Lisbeth och Armani, Rebecka. *Att ta bort trösklarna till ett självständigt liv. Slutrapport om nyttan och värdet av bostadsanpassningar.* Rapport 1:2006. Fou i Väst, 2006.

Lindahl, Lisbeth, Martini, Maria och Malmqvist, Inga. *Vem ska värna tillgängligheten?* Hjälpmedelsinstitutet, 2010.

Müller, Lilian. *Ett samhälle för alla.* Svensk Byggtjänst, 2012.

Nöjda hyresgäster bor kvar. Görbra för äldre, Göteborgs stad, 2012.

Planering för bostäder för äldre i Luleå. Luleå kommun, 2010.

Räkna med kvarboende – en handledning. SABO, 2005.

SABOS bopris 2011. Tema: Boende för äldre. SABO, 2012.

Syd bygger för framtidens äldre. Lunds Universitet, 2012.

Så skapar vi bättre boende för äldre. Hjälpmedelsinstitutet, 2009.

Thor, Sara. *Hus söker hiss.* Skill, 2011.

Thoursie, Ragnar. *Sånger från äldreomsorgen.* Albert Bonniers Förlag, 2009.

Underlätta äldres boende i det befintliga fastighetsbeståndet. Pilotstudie i Familjebostäders Blackeberg. Familjebostäder, 2007.

Upprusta miljonprogrammet för de äldre. En studie av tillgängligheten i Järva. Hjälpmedelsinstitutet, 2010.

Uvhagen, H och Rydwik, E. *Samband mellan serviceinsatser i ordinärt boende och bostadens fysiska tillgänglighet.* FOU nu, 2011.

Vem vill betala för tillgängligheten? Bofast, september 2012.

Westlund, Peter. *Salutogen design är framtidens äldreboende*. Fortbildning i Stockholm AB, 2010.

Wikman, Leif. *Genomförandeplan. Boende för äldre i Luleå*. Hjälpmedelsinstitutet, 2012.

Återanvändning av hissar och större installationer finansierade med bostadsanpassningsbidrag. Boverket, 2009

Äldres boende – Bostadsanpassningsbidrag även för generell tillgänglighet. Hjälpmedelsinstitutet, 2009.

Äldres boende. En handlingsplan för att möta äldres skiftande bostadsbehov. Göteborgs stad, 2012.

Bilaga 1

Projektorganisation

Uppdraget utgör för kommunens del en fortsättning på Genomförandeplanen och har därför samma styrgrupp och projektledare som den.

För detta uppdrag har tillsatts en särskild projektgrupp med kompetens om fastighetsfrågor, bostadsanpassning och sociala insatser för de äldre.

Styrgrupp

Stadsbyggnadschef, Anders Dalstål, sammankallande
Socialchef, Agneta Ekman t.o.m. 2012-06-30
Socialförvaltningens chef för äldreboende, Maria Wallström fr.o.m. 2012-07-01
VD Lulebo AB, Anders Sandberg
Koncernchef Luleå kommunföretag, Bernt Grahn
Kommunens fastighetschef, Mikael Wänstedt

Projektledare

Projektledare, Leif Wikman, Wikman-konsult AB

Projektgrupp

Områdeschef Lulebo AB, Katrina Wikström
Bostadsanpassningshandläggare, Lars-Ove Gustafsson
Socialförvaltningens chef för ordinärt boende, Ann-Christin Lahti

TIBB's tillgänglighetsnivåer

Syfte
Klassningen av framkomlighet/tillgänglighet i det befintliga bostadsbeståndets entréer och trapphus har två syften. De ska dels underlätta bostadsföretagens planering av förbättringsåtgärder dels komplettera information till boende i samband med uthyrning och omflyttning.

Fem nivåer
Klassningen görs i fem nivåer, med specifika krav för respektive nivå och en stigande grad av framkomlighet/tillgänglighet. De specifika kraven har fokus på egenskaper vid och i husets entréer och i respektive trapphus.

Bostadskomplement
För att få en fullständigare bild av bostadshusets tillgänglighet kan nivåerna kompletteras med uppgift om tillgängligheten till sophantering, tvättstuga, lägenhetsförråd och utemiljö.

Automatisk dörröppnare
Dörröppnare är viktigt för många personer och kan behövas i samtliga nivåer. I nuläget finns dörröppnare med som ett krav i nivå fem. För enskilda individer kan automatiska dörröppnare i befintliga hus finansieras genom bostadsanpassningsbidrag. Bostadsföretaget kan i sin strategi för framkomlighet och tillgänglighet välja att, när det blir aktuellt, överta underhållsansvaret och behålla automatiken. Vid ombyggnad bör dörröppnare alltid installeras.

Krav vid ombyggnad
Sammanställningen av krav gäller för entréer i befintliga bostadshus som **inte** är aktuella för bygglovspliktig ombyggnad eller ändring. I sådana fall gäller kraven i PBL.

Verktyg för inventering och klassificering, TIBB
Bedömningspunkterna i TIBB är anpassade till kraven i nivåerna. Efter inventering med hjälp av besiktningsprotokollet och registrering i databasen kan byggnader och entréer nivåbestämmas. Vid registrering av uppgifterna från besiktningsprotokollet visas den nivå som entrén uppnått och vilka åtgärder som fordras för att uppnå en högre nivå.

Rollatoranvändare
Personer i gruppen rollatoranvändare är mycket olika. En del använder rollator endast vid förflyttning längre sträckor utomhus, andra är beroende av rollator även inomhus. En del klarar några trappsteg med rollator medan för andra även en lägre tröskel kan vara ett stort hinder.

I TIBB görs antagandet att många som använder rollator klarar mindre nivåskillnader och några trappsteg. Detta innebär alltså att inte alla personer med rollator klarar den lägre rollatornivån (nivå 2).

Tillgänglighetsnivåer 0-5

Nivå 0

Entrén fungerar enbart för personer som kan gå i trappor och inte använder gånghjälpmedel.

Nivå 1

Entrén fungerar för personer som kan gå i trappor och inte använder gånghjälpmedel, möjligtvis käpp, men som kan ha balanssvårigheter samt viss nedsatt kraft och syn.
Krav:

- **God belysning vid gångvägar, entré och i trapphus**
- **Gångväg fram till entré är fast, jämn och tydligt markerad mot angränsande mark**
- **Ledstänger trappor och ramper**
- **Kontrastmarkerade trappor i trapphuset**

Nivå 2

Entrén fungerar för personer som kan gå i trappor, men använder rollator som kan lämnas låst utanför eller innanför entrén.
Krav:

- God belysning vid gångvägar, entré och i trapphus
- Gångväg fram till entré tydligt markerad mot angränsande mark
- Ledstänger trappor och ramper
- Kontrastmarkerade trappor i trapphuset
- **Låsbar uppställningsplats för rollator alternativt hiss i trapphuset. (Om uppställningsplatsen finns innanför entrén krävs tillräckligt stort vilplan)**
- **Gångväg fram till entrén med maximalt tre (3) trappsteg per trappa**
- **Entrétrappa med max tre (3) trappsteg.**

Nivå 3

Entrén fungerar för personer som kan gå i trappor och som använder rollator som måste tas in genom entrén för förvaring i entréplanet.
Krav:

- God belysning vid gångvägar, entré och i trapphus
- Gångväg fram till entré tydligt markerad mot angränsande mark
- Ledstänger trappor och ramper
- Kontrastmarkerade trappor i trapphuset
- Låsbar uppställningsplats för rollator alternativt hiss i trapphuset
- **Nivåfritt eller ramp/hiss för att komma in genom entrén**
- **Gångväg fram till entrén utan trappsteg**
- **Tillräckligt stor plan yta utanför entrén (vilplan)**

Nivå 4

Entrén fungerar för personer som inte kan gå i trappor och som använder rollator eller rullstol.
Krav:

- God belysning vid gångvägar, entré och i trapphus
- Gångväg fram till entré tydligt markerad mot angränsande mark
- Ledstänger vid trappor och ramper
- Kontrastmarkerade trappor i trapphuset
- Gångväg fram till entrén utan trappsteg
- Låsbar uppställningsplats för rollator/rullstol alternativt hiss i trapphuset
- Nivåfritt eller ramp/hiss för att komma in genom entrén
- Tillräckligt stor plan yta utanför entrén (vilplan)
- **Minst en liten hiss, nåbar utan trappsteg**

Nivå 5

Innebär att entrén fungerar för personer som inte kan gå i trappor och som använder rullstol eller rollator och måste ha med dem hela vägen in i bostaden.
Krav:

- God belysning vid gångvägar, entré och i trapphus
- Gångväg fram till entré tydligt markerad mot angränsande mark
- Ledstänger vid trappor och ramper
- Kontrastmarkerade trappor i trapphuset
- Gångväg fram till entrén utan trappsteg
- Nivåfritt eller ramp/hiss för att komma in genom entrén
- Tillräckligt stor plan yta utanför entrén (vilplan)
- **Automatisk dörröppnare**
- **Hiss med minimimåtten 1100x1400cm, nåbar utan trappsteg**

Förslag till system för bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare

Bidrag söks på blanketten i bilaga 4. Kommunen har fasta ansökningstillfällen vid vilka de mest prioriterade åtgärderna beviljas inom given budgetram.

Bidrag utges med en procentsats av kostnaden för åtgärderna. Det maximala kostnadsunderlaget är 100 000 kr per entré för åtgärder som höjer tillgänglighetsnivån till nivå 2-4. För åtgärder som höjer tillgänglighetsnivån till nivå 5 är det maximala kostnadsunderlaget 200 000 kronor. För att bidrag ska beviljas för åtgärder vid en entré krävs att det är minst 4 våningar. Kostnaderna är angivna i 2012 års prisnivå och räknas årligen upp med konsumentprisindex. Bidrag betalas ut i efterhand när åtgärderna är genomförda.

Tabell 1. Bidragets storlek

Nivåförändring	En entré x)	Flera entréer
0-1	0%	0%
0-2, 1-2	85%	95%
0-3, 1-3	85%	95%
0-4, 1-4	85%	95%
0-5, 1-5	80%	90%
2-3	20%	25%
2-4	50%	60%
2-5	70%	80%
3-4	50%	60%
3-5	70%	80%
4-5	65%	75%

x) Minst 4 våningar.

Tabell 1 visar hur stor andel av kostnaden som bidraget täcker.

Bidragen varierar beroende på hur åtgärderna förändrar tillgängligheten enligt TIBB´s nivåindelning och om åtgärderna avser en eller flera entréer. Mer omfattande åtgärder ger större bidrag.

För nivåförändring 0-1 ges inget bidrag eftersom åtgärderna är små och har liten effekt på tillgängligheten.

Nivåförändring 2-3 får låg ersättning eftersom kostnaderna för de åtgärderna är små. Ersättningen för nivåförändring 2-4 och 3-4 beror på samma sak.

För ersättning till nivå 4 och 5 är utgångspunkten att hiss redan finns och att kostnaderna avser uppfyllande av övriga krav.

Bilaga 4

Förslag till ansökningsblankett

ANSÖKAN om bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare

Diarienr

LULEÅ KOMMUN
Stadsbyggnadskontoret

Blanketten skickas till
Luleå Kommun
Stadsbyggnadskontoret/BAB
971 85 LULEÅ

Fastighetsägare:	
Kontaktperson:	
Adress:	**Postnummer:**
Ort:	**Tel, kontaktperson:**
E-post:	**Organisationsnummer:**

Fastighetsbeteckning:	**Hustyp:**	**Befintl. Nivå:**
Adress:	**Hiss:** Ja ☐ Nej ☐	
Postnummer/Ort:	**Antal lägenheter:**	
Upplåtelseform: Bostadsrätt ☐ Hyresrätt ☐	**Sökt nivå:**	

Anpassning av följande funktioner (Sökta åtgärder)

	Belopp

Datum _____ Sökandens underskrift _____

Namnförtydligande

Bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare

En försöksverksamhet i Luleå

En rapport om möjligheter till och konsekvenser av att införa bostadsanpassningsbidrag till ägare av flerbostadshus. I rapporten redovisas ett försök med bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare, vilka resultaten kan bli på tillgängligheteten i hela bostadsområden, vilka effekter det har för boende, kommun och fastighetsägare samt ett förslag till regelsystem vid införande av bostadsanpassningsbidrag till fastighetsägare.

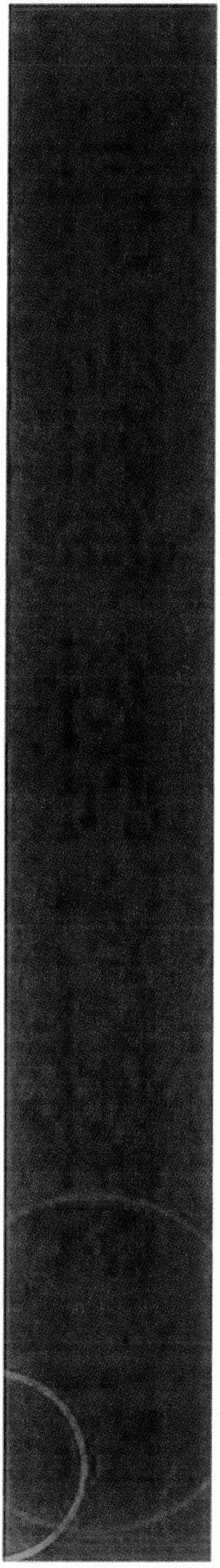

Hjälpmedelsinstitutet – ett nationellt kunskapscentrum

Vår kunskap bidrar till ett bättre samhälle för människor med funktionsnedsättning. Våra ägare är staten och Sveriges Kommuner och Landsting.

Hjälpmedelsinstitutet

Box 2047
174 02 Sundbyberg
Tfn 08-620 17 00
Texttfn 08-759 66 30
registrator@hi.se
www.hi.se

Artikelnummer
13315-pdf